

Nr 187.

Av herr **Andersson** i Höör **m. fl.**, i fråga om överlämnande av beslutanderätten inom vägdistrikt åt fullmäktige, valda enligt proportionellt valsystem med en röst för varje väghållningsskyldig.

Det är nu omkring 10 år sedan den graderade röstskalan inom kommunerna avskaffades, men det finnes fortfarande ett område, där fyrkskalan ännu är gällande, nämligen vid behandling av vägfrågor å landsbygden. Det ligger sålunda fortfarande en på fyrktal byggd rösträtt till grund vid beslut å vägstämmor och för kommuners utseende av vägombud.

Då, trots olika framställningar i ärendet, ännu intet resultat ernåtts beträffande en demokratisk ordning på detta område, taga sig under-tecknade friheten, att till riskdagens förnyade prövning framföra sagda ärende.

Redan vid 1909 års riksdag väcktes i detta ämne två motioner, vari föreslogs den begränsningen å rösträtt vid vägstämman, att ingen borde få utöva rösträtt för mera än en tiondedel av väghållningsdistriktets vägfyrktal. I anledning av nämnda motioner anhöll riksdagen i skrivelse, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida icke en begränsning borde ske av väghållningsskyldigs rösträtt å vägstämman; och anförde riksdagen därvid bl. a. följande:

»Det lär icke kunna bestridas, att en viss begränsning till förmån för de mindre starka beskattningsobjekten och kommunerna i det förevarande hänseendet visat sig vara av behovet påkallad. Härför tala liknande skäl, som föranlett en begränsning av den kommunala rösträtten.»

Förmodligen därför, att någon utredning ej förebragts, väcktes 4 år därefter, således år 1913, en motion i riksdagen om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, i vad mån en begränsning av de höga röstetalens inflytande vid vägstämmor lämpligen borde ske. Med hänvisning till omförmälda av 1909 års riksdag begärda utredning, beslöt riksdagen, på jordbruksutskottets förslag, att frågan icke skulle föranleda till någon åtgärd.

Så förflöto ytterligare 7 år, utan att utredning eller förslag förelagts riksdagen. År 1920 framfördes åter en motion i frågan, vari yrkades sådana ändringar i bestämmelserna angående rösträtt vid vägstämman, att dessa bringades i överensstämmelse med rösträtten å kommunalstäm-

ma. Med anledning av sistnämnda motion avgav jordbruksutskottet ett enhälligt utlåtande av följande lydelse.

»Såsom motionärerna jämväl erinrat, har riksdagen i skrivelse den 15 maj 1909, n:r 153, anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida icke en begränsning borde ske av väghållningsskyldigs rösträtt å vägstämman, samt för riksdagen framlägga det förslag till lag, vartill utredningen kunde giva anledning. Sedan denna riksdagsskrivelse inom jordbruksdepartementet undergått en förberedande behandling, har densamma överlämnats till vägkommissionen för att tagas i övervägande vid fullgörande av det kommissionen anförtrodda uppdraget. I sitt med n:r 2 betecknade betänkande angående vägkommunal styrelse på landet m. m. har vägkommissionen med anledning av 1909 års riksdagsskrivelse, bland annat, anfört, att enligt kommissionens förslag i frågor rörande vägväsendet beträffande rösträtten skulle komma att gälla enahanda bestämmelser som för utövande av rösträtt å kommunalstämma i andra kommunens gemensamma angelägenheter.

Utskottet har ej heller för sin del kunnat undgå att finna, att nu gällande bestämmelser angående rösträtt å vägstämman äro i behov av revision. Frågan härom torde emellertid, enligt utskottets mening, böra upptagas till slutlig behandling i ett sammanhang med den reformering av hela vägväsendet på landet, vartill vägkommissionens utredning må förledda.»

På dessa skäl avstyrkte utskottet motionen, vilken avslogs.

På sätt ovan nämnts överlämnades 1909 års riksdagsskrivelse till vägkommissionen och sammankopplades därigenom med utredningen om ny väglagstiftning. Såsom bekant innebar resultatet av sistnämnda utredning — det vid 1922 och 1923 års riksdagar behandlade förslaget till ny väglag — en helt ändrad organisation av vägväsendet, i sammanhang varmed frågan om begränsning av rösträtt vid vägstämman helt bortföll.

Vid 1921 och 1924 års riksdagar väcktes ånyo motioner i ämnet, vilka utmynnade i hemställan om begränsning av rösträtten vid vägstämman. I anledning av motioner vid 1924 års riksdag anförde jordbruksutskottet följande.

»På sätt av förestående redogörelse framgår har den av riksdagen tidigare begärda utredningen i frågan på grund av framläggande av förslaget till ny väglag icke lett till något särskilt resultat. Sedan nämnda förslag vid 1922 och 1923 års riksdagar förfallit, synes numera — såsom framgår av ett flertal vid innevarande års riksdag föreliggande framställningar — uppmärksamheten ånyo hava inriktat sig å genomförandet av möjliga partiella ändringar i den gällande väglagen. I anslutning här till och då utskottet fortfarande håller före, att bestämmelserna om rösträtt å vägstämman icke äro tillfredsställande samt en jämkning härutinnan är önskvärd, finner även utskottet angeläget, att ifrågavarande spörsmål nu återupptages till behandling. Utskottet har emellertid vid övervägande av motionärernas förslag till lagändring icke blivit övertygat, att detsamma skulle innebära en fullt lycklig lösning. Vid sådant förhållande och då i varje fall — med hänsyn till de konsekvenser en ändring i de nuvarande bestämmelserna komme att innebära — synes

utskottet erforderligt, att en närmare utredning i ämnet kommer till stånd, har utskottet ansett sig böra föreslå, att riksdagen ånyo hos Kungl. Maj:t gör framställning om dylik utredning.»

I anslutning härtill begärde riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida en begränsning borde ske i fråga om rösträtten å vägstämma samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Ärendet var ävenledes föremål för behandling vid 1926 års riksdag, som begärde utredning, huruvida möjlighet borde beredas kommun att vid vägstämma låta sig företrädas av flera än *ett* ombud. Såsom framgick av kungl. propositionen vid 1927 års riksdag, angående ändring av vissa delar av väglagen, ledde sistnämnda utredning till negativt resultat.

Slutligen väcktes motion (n:r 465 2:dra kam.) vid 1927 års riksdag med yrkande om skyndsamt utredning av ärendet och hemställdes, att förslag, om möjligt, förelades 1928 års riksdag. I denna motion framhölls bland annat följande.

»Det är orimligt, att denna reform alltjämt skall skjutas åt sidan, i synnerhet som detta medför en hel del olägenheter inom vägdistrikten. Särskilt måste därvidlag kunna främst framhävas det kända och i riksdagen ofta påpekade missförhållandet, att i en del vägdistrikt, särskilt i Norrland och Dalarna, ett litet fåtal stora röstägare — främst bolag men även revirförvaltare av statens skogar och domäner m. fl. — kunna terrorisera alla de små och medelstora röstägarna, bönder och arbetare m. fl. Ett sådant missförhållande, som ofta framträtt på det sättet, att 4 å 5 stora röstägare kunnat vid vägstämma diktera besluten mot en majoritet av röstägare, som varit mångdubbelt större, har ofta lett därtill, att föreslagna väganordningar, som framförts och skulle ha tillgodosett allmänt intresse, avvisats, då de stora röstägarna icke funnit dem vara till nytta för sina speciella intressen.

Från dessa utgångspunkter och då de nu gällande rösträttsbestämmelserna leda till dylika icke önskvärda konsekvenser, måste det främst krävas, att rösträtten fortast möjligt begränsas för nämnda stora röstägare. Bästa sättet att nå detta resultat torde vara, att man inför *lika* rösträtt i vägfrågor. För en dylik reform har även, såsom förut nämnts, vägkommissionen uttalat sig, även om vägkommissionen föreslagit, att denna lika rösträtt skulle nås på det sättet, att vägfrågorna avgjordes vid kommunalstämma, varvid den kommunala rösträtten skulle ligga till grund för rätten att deltaga i avgörande av dylika frågor. I dylika fall skulle även den speciella röstlängd, som nu ligger till grund för rösträttens utövande i vägfrågor, kunna försvinna och den vanliga kommunala röstlängden användas för detta ändamål, varvid dock anteckningar i denna kunde ske för den händelse det stadgades, att vissa kommunalt röstberättigade av en eller annan anledning icke erhöles rösträtt i vägfrågor.

Principiellt ha vi den uppfattningen, att det skulle vara riktigast att ordna bestämmelserna om rösträtt vid avgörande av vägfrågor på detta sätt, d. v. s. så att varje kommunalt röstberättigad skulle erhålla *en* röst vid vägstämma. Emellertid kommer säkerligen att häremot invän-

das, att man på detta sätt bland vägröstberättigade även skulle få med en mängd personer, vilka icke vare sig in natura eller i penningar prestera något tillskott till vägunderhållet, på samma gång som en del opersonliga skatteobjekt, vilka äro väghållningsskyldiga, skulle med en sådan anordning ställas utan rösträtt vid vägfrågors avgörande. Då man kan ha anledning antaga, att en sådan invändning kommer att beaktas och tillmätas betydelse av riksdagsmajoriteten, kan man som ett alternativ tänka sig, att man utformade röstbestämmelserna på samma sätt, som skedde i ovan nämnda vid 1920 års riksdag väckta motion, i vilken det föreslogs, att bestämmelserna skulle lyda så: 'Varje väghållningsskyldig (d. v. s. i väglängden upptagen vägskatteskyldig), har å vägstämma en röst'. Denna formulering skulle då givetvis även innebära, att samma rösträtt även skulle gälla vid kommunalstämma, då kommunombud utses att vid vägstämma föra kommuns talan.»

Men utöver yrkandet om allmän rösträtt i vägfrågor yrkades i förenämnda motion vid 1927 års riksdag även på utredning om att göra vägstämmorna till fullmäktigeinstitutioner för av kommunerna valda ombud, och att sålunda den individuella representationen å vägstämmorna skulle bortfalla. Som förut nämnts hade 1926 års riksdag begärt utredning om beredande av rätt för kommun att utse mera än ett ombud vid vägstämma, vilken begäran dock inte medfört resultat. Yrkandet avsåg således ändring även på en annan punkt i de lagbestämmelser, som gälla för röstning i vägfrågor. I motionen anfördes följande.

»Nämnda bestämmelser (de nuvarande) innebära som bekant rätt för röstberättigad väghållningsskyldig att själv infinna sig vid vägstämma samt dessutom rätt för kommun att i vissa fall utse ombud att representera kommunen vid vägstämma, varvid dock röstberättigad från sådan kommun har rätt att själv närvara vid stämma, i vilket fall det röstetal, som kommunombudet har att rösta för, minskas med det antal röster, som inehavas av de väghållningsskyldiga, som personligen tillstädeskommit från kommunen. Nämnda stadganden äro, enligt vårt förmenande, av den art, att hela underlaget för beslutanderätten vid vägstämmorna blir osäker, så att besluten ofta kunna komma att gå i en sådan riktning, att det är mycket tvivelaktigt, om besluten verkligen stå i överensstämmelse med den uppfattning, som har majoritet inom vägdistriktet. Då nu Kungl. Maj:t (i förut nämnd proposition vid 1927 års riksdag) även avvisat det uppslag, som av 1926 års riksdag framfördes, att minoriteten inom en kommun, som väljer ombud till en vägstämma, skulle ha rätt utse särskilt ombud, förefaller det, som om enda vägen att nå en representation på detta område, vilken på ett konsekvent och stabilt sätt kunde representera de meningar, som finnas inom vägdistriktet, vore att inom detta kommunala lagstiftningsområde — liksom skett i stor utsträckning inom landskommunerna — övergå till ett fullmäktigesystem, grundat på lika rösträtt för samtliga väghållningsskyldiga samt på proportionellt val-sätt och i övrigt utformat så, att i vägdistrikt, vari ingå flera kommuner, varje i ett vägdistrikt ingående kommun utsåg ett visst antal fullmäktige i förhållande till antalet av kommunens samlade vägröstantal.»

Med utgångspunkt från denna motivering yrkades om skyndsamt utredning i syfte att åstadkomma en anordning av ovan antytt slag, och

hemställdes även på denna punkt, att frågan om möjligt förelades 1928 års riksdag.

Efter att hava redogjort för ärendets behandling å gånga riksdagar framhöll jordbruksutskottet 1927, att då frågan senast genom beslut å riksdagen 1924 bragts under Kungl. Maj:ts prövning, samt då detta spörsmål är av invecklad beskaffenhet och syntes äga visst sammanhang med utgången i den vid 1927 års riksdag framlagda frågan om ändrade vägskattegrunder, ansåg utskottet tillräcklig anledning icke förefanns att upprepa hänvändelsen till Kungl. Maj:t. Utskottet förutsatte dock, att den av riksdagen begärda utredningen så snart ske kunde komme att leda till positivt resultat, samt att de i motionen framförda nya synpunkterna vunne tillbörligt beaktande vid sagda utredning, utan att särskild framställning därom gjorts till Kungl. Maj:t. Riksdagen 1927 godkände jordbruksutskottets förslag.

Då emellertid utredning och förslag i frågan ej förelagts 1928 års riksdag och ej heller förebådats komma inför innevarande års riksdags behandling, vilja vi, med hänsyn till spörsmålets vikt och betydelse, yrka, att riksdagen begär, att förslag i ärendet föreläggas 1930 års riksdag.

Ända sedan 1909 har frågan om begränsning av rösträtten vid vägstämma varit aktuell. Under årens gång hava olika motioner med skiftande innehåll väckts i ämnet, och såväl utskott, vägkommissionen som riksdagen, hava vid förekommande tillfällen uttalat sin anslutning till den uppfattningen, att en begränsning av vägrösträtten bör ske. Det skälet, som åberopades av jordbruksutskottet 1927, för att riksdagen då icke skulle besluta avlåta skrivelse i frågan, har bortfallit, nämligen då föreliggande förslag till ändrade vägskattegrunder. Det beslut riksdagen fattade i sistnämnda fråga har medfört väsentligt ökade vägskattepålagor för inkomsttagare och jämväl ökat röstetal i vägfrågor. I stort sett gälla ändock samma skäl som förut för denna rösträtts demokratisering och vi vilja härvidlag giva vår anslutning till de synpunkter, som anfördes i förut nämnda motion vid 1927 års riksdag. Landets vägväsende intager, med den stigande automobiliseringen, en alltmer ökad allmän betydelse, som även tagit sig uttryck i de ökade anslag vilka tilldelats vägdistrikten av automobilskattemedlen. Behovet av att avgöranderätten i vägfrågor lägges på allmänna och bredare bas än nu är fallet, gör sig alltmer kännbar. I fråga om rösträtten vid vägstämmor och kommuners utseende av vägombud hava vi samma principiella uppfattning, som anfördes i åberopade motion 1927, nämligen att enahanda bestämmelser härvidlag böra gälla, som för utövande av rösträtt vid kommunalstämma. Det är samma uppfattning som vägkommissionen uttalade i sitt betänkande nr 2.

På av motionärerna 1927 anförda skäl bör ävenledes under utredningens övervägas och upptagas till prövning, frågan om att begränsa rösträtten till väghållningsskyldige, dock att dessa erhålla vardera endast en röst.

Beträffande förslaget att göra vägstämmorna till fullmäktigeinstitutioner för av kommunerna valda ombud, vilja vi förnya det yrkande om utredning, som framställdes i förut nämnda motion vid 1927 års riksdag. Det synes oss dock vara lämpligast, att den kommunala rösträtten härvidlag kommer att ligga till grund för val av vägombud. Detta också därför, att inom kommuner med kommunalfullmäktigeinstitution, det torde bli denna, själv vald enligt kommunal rösträtt, som komme att välja kommunens vägombud. Så många vägombud för varje kommun böra utses, att eventuellt olika meningsriktningar kunna bli representerade. Valet bör därför vara proportionellt. Som grund för antalet ombud torde kunna läggas antingen befolkningmängden, eller de röstberättigades antal. Då den av 1924 års riksdag beslutade skrivelsen inte innebar utredning om dylik fullmäktigeinstitution, torde en utredning härom böra beslutas av riksdagen.

Vi våga hysa förhoppningen, att den av riksdagen 1924 begärda utredningen rörande vägrösträtten, jämte förslag härutinnan, kommer att föreläggas 1930 års riksdag, och förvänta vi att sagda förslag bygger på lika rösträtt, d. v. s. en röst för varje röstberättigad.

Vi vilja slutligen, i frågan om införande av fullmäktigeinstitut för vägfrågors behandling, med stöd av nu anförd motivering, hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt låta verkställa utredning om huruvida och på vilket sätt beslutanderätten inom vägdistrikt må kunna överlämnas till fullmäktige, valda enligt proportionellt valsystem och på grundval av den kommunala rösträtten eller på grundval av rösträttsbestämmelser som giva *en* röst till varje väghållningsskyldig, samt att Kungl. Maj:t måtte om möjligt till 1930 års riksdag framlägga förslag i frågan.

Stockholm den 21 januari 1929.

Nils Olsson
i Rödningsberg.
Anders Andersson,
Falkenberg.
F. O. Ericson,
Boxholm.
Nils Björk

Olof Andersson
i Malmö.
E. G. Johansson,
Arkösund.
N. K. Törnkvist,
Bjuv.
Martin Andersson.

Olof Andersson
i Höör.
J. W. Mårtensson.
Olivia Nordgren.
Ernst Hage.
Anders Paulsen.